

“Bei mir gilt der Fact als Beweis, sonst nichts!”¹

KLAUS SONDERMANN

Motto:

“17% aller Autounfälle werden von betrunkenen Fahrern verursacht, also 83% aller Unfälle von nüchternen Fahrern. Wer verbietet diesen Abstinenzlern endlich die Straße? Wir könnten unsere Sicherheit um ca. 400% steigern.” (Toilettenanspruch, gefunden irgendwo in der BRD)

Tampere, 1989

Kunnioitettu Theodor W. Adorno,

Haluaisn saattaa tietoonne, etten yhteen aikaan voinut sietää Teitä lainkaan. Tuolloin epäilin Teitä todella pahasti. Näin oli kun aloitin opintoni. Sikäli kuin oikein muistan, yhdessä saksan kielen opintoihini kuuluvassa seminaarissa — proseminaarissa, joka taisi käsitellä Kafkaa — luettavanamme oli yksi Teidän kirjoittamanne artikkeli. Kun aloin lukea sitä, en ymmärtänyt siitä oikeastaan riviäkään. Sadattelinkin itseäni melko säädyttömästi kuvitelmasta, että saksan kieltä voisi opiskella ilman sivistysporvarillista taustaa.

Sitten — taisi olla jo iltapuoli ja korkea aika mennä kapakkaan — törmäsin seuraavaan minulle täysin käsittämättömään virkkeeseen: “Wie der Oger mit der Käserinde, so verhält sich das Kind bei Kafka.” Silloin sanoin — antanette anteeksi ilmaukseni — että paskat, nyt riitti. Paiskasin kirjan huoneen etäisimpään nurkkaan ja sinne se jäi keräämään pölyä. Kun sittemmin olen kuullut ‘Adornosta’, ‘Horkheimerista’ ja sen sellaisista, olen aina

ajatellut ensiksi sanaa “Oger” (Kuka tai mikä ‘Oger’ oikeastaan on? Sitä en tiedä vielä tänä päivänäkään; minulle se on aina kuin joku E.T.) ja sitten juustokantaa tai päinvastoin: aina kun näen juustokannikan, alan ajatella — toki potien hiukkasen huonoa omaatuntoa epä-älyllisyydestä — Teitä ja teidänkaltaisianne. Saksan kielen — varsinkin uudemman saksankielisen kirjallisuuden — opinnot lopetin kohtillään lähes tyystin, vaikka se ei kylläkään ollut Teidän ansiotanne. Kolmen vuoden kuluessa alkoi penseä, omista ympyröissään pyörivä saksanlääsytys ottaa minua todella aivoon.

Sittemmin suhteemme on kyllä parantunut. Teidän kirjanne “Noten zur Literatur” pystyin lukemaan jo ilman kummempia heittoyrityksiä. Muut laatimanne kirjoitukset yhteiskunnasta ja yhteiskuntatieteestä lasken itselleni jopa voittoihin.

Jokunen aika sitten törmäsin Teihin uudestaan. Ei, ei, en ole sen kummemmin ahminut tai ‘lukenut’ juustoa, olen vain kuullut, että Saksan ‘kansallishistoroitsija’ Golo Mann, joka varmastikin on perinyt lahjansa isältään, on kuvannut Teitä ja Maxia ja kriittisiä Frankfurtilaisia ylipäänsä ‘lurjuksiksi’ (Lumpen). Nämä kuuluvat — näin hän väittää dokumentoimatta asiaa sen tarkemmin — juonitelleen häntä vastaan 60-luvulla. Jos todella, arvoisa Adorno, niin teitte, niin annan Teillä “Ogerin” anteeksi ja unohdan juustokannikan ilman sen suurempia ongelmia. Sillä tiedättehän, että sellaista miestä (Mann) vastaan, olipa Golo tai ei, joka 1976 “Bild-Zeitungissa” historikkona ennustaa vakavissaan — ja tietysti länsi-koko-saksalaisesti huolissaan — että koko Eurooppa on 1985 kommunistinen ja joka, aina vain jyreästi kumautellen, luonnehti Teitä anno domini 1989 lurjukseksi — tällaista miestä vastaan on pakkokin juonitella — niin paljon

¹ Mr. Gutter (=Old Wabble) saksalais-englantilaisessa väitteilyssä Old Shatterhandin (=Karl May) kanssa. Karl May, Old Surehand I, S. 330;

kuin vain paikat kestävät! Jos Te siis todella olitte juonessa mukana, niin silloin kaivan Oger-kirjan nurkasta, putsaan sen pölystä ja panen sen olohuoneeni kirjahyllyyn — sen vannon kautta kiven ja kannon!

Mutta se, mistä Teille haluaisin varsinaisesti kertoa, on se kaamea yhteys, jossa Teidät hiljan toistamiseen tapasin. Täällä Suomessa (tiedättehän, ylhäällä oikealla, heti Ruotsin takana mutta silti ennen Neuvostoliittoa) on nimittäin ilmestynyt ”Suomalaisten suhtautumista ulkomaalaisiin ja ulkomaalaispolitiikkaan” käsittelevä kirja, jossa Teidän nimenne pulpahtaa esiin². Vaikka Te ette olekaan yksin vastuussa ”autoritaarisesta persoonallisuudesta”, niin Teidän ottaminen suojelukseen on tässä tapauksessa vielä vaikeampaa kuin Golon tapauksessa. Minun on sanottava Teille heti kätteleissä ja sen kummemmista kohtelaisuuksista, että Te ette ole ansainnut — ”Ogerista” ja juustonkannikasta huolimatta — tätä kirjaa taikka sitä, että Teidät siinä mainitaan. Kaikki tämä on palauttanut mieleeni Che Guevaran, jonka vielä kuolemansa jälkeen piti kärsiä siitä, että häntä näytteli Omar Sharif — tuntenette varmaankin tämän rähmäisen amerikkalais-egyptiläisen tihrusilmän. Se oli raaka kosto post mortem.

Tässä nyt — ja tätä tarkoitan viitatessani ”autoritaarisiiin persoonallisuuksiin” — on kyse, näin ainakin asian näin, myöskin kostosta post mortem, jonka parantumattomasti avuttomat ja siksi tietenkin menestyksekkäät empiristit panevat täytäntöön. Vai onko koko roskassa kyse todellakin vain melko häpeämättömästä *circulus fatalicuksesta*? Hyvä Adorno, Teidän ei olisi pitänyt vastustaa kiistassanne Popperin (ym)³ kanssa niin jyrkästi positivismia ja empiiristä tutkimusta. Se on nyt kostautunut — nyt Teitä lainaavat jopa auktoriteettina ne, jotka tekevät juuri sitä mitä Te vastustitte. He sisällyttävät Teidät lähdeluetteloonsa niin, että voisi luulla Teidän olevan mukana myös itse tutkimuksessa. ”Oger” — anteeksi tämä vähän hölmö kokkapuhe

— piinaa Teitä posthum ja itsetyytyväisenä lyö Teitä juustonkannikalla korville.

Mutta jättäkäämme valitukset. Te olette joutuneet kokemaan, kuten varmaan tiedätte, monen suuren ajattelijan kohtalon. Haluan muistuttaa Teitä aiemmasta ystävästänne Ernst Blochista, jonka kanssa milloin riitelitte, milloin olitte yhteistyössä. Myös hänen kirjojensa nimiä ja hänen käsitteitään (Prinzip Hoffnung, konkreette Utopie) käyttävät monasti ne, jotka tuskin milloinkaan ovat lukeneet niistä riviäkään saati lukemaansa ymmärtäneet. Luise Rinser, tiedättehän hänet, tämän kirjailijapulloveraisen, kuuluu puhuneen jopa välttämättömästi ”Utopie Hoffnungista”, käsitteestä, jota ei voi pitää minään muuna kuin täysin päättömänä pleonasmina!

Pääskäämme vihdoin — enää sen enempiä kiihkoilematta — itse asiaan. Saksan kielialueen lyhin teatteriarvostelu on peräisin, kuten Te, arvoisa herra Adorno, varmaan tiedätte minua paremmin, Weimarin tasavallan ajoilta. Tunnettu arvostelija kirjoitti teatterikappaleesta, joka häntä selvästikään ei miellyttänyt, seuraavat sanat ”kun lähdimme teatterista, satoi. Sekin vielä!”

Itse en kykene tällaiseen lakoonisuuteen. Minun itse asiassa on kuvailtava corpus delicti vähän yksityiskohtaisemmin, vaikkakin — kuten niin monasti — työ itse sisältää tiiviin tiivistelmän. Otsikon ”E: Tiivistelmä ja keskustelua” (ette voi kuvitellakaan, miten rakastan tällaisia otsikoita) alta voimme lukea seuraavaa:

”Tässä tutkimuksessa kuvataan Suomen virallista suhtautumista ulkomaalaisiin nyt ja aikaisemmin, Suomessa asuvan ulkomaalaisväestön rakennetta ja tavallisten suomalaisten suhtautumista ulkomaalaisten maahanmuuttoon ja asemaan suomalaisen yhteiskunnan jäseninä.”⁴

Kuvitelkaa, Adorno, että tämä kaikki mahtuu noin 150 sivuun, jotka on ladottu harvalla rivivälillä ja jotka sisältävät taulukkoja taulukkojen perään. Tähän mahtuu niin virallinen kuin tavallinenkin. No niin, nyt haluan kertoa Teille, mitä minä siitä täysin virallisesti ja tavallisesti ajattelen:

Ulkomaalaiset ovat muodissa, tämä eri kansakuntien koko kirjava paletti. Suomi (mikä se nyt sitten onkin) kansainvälistyy. Siitä tulee vielä eurooppalaisempi kuin mitä se on ollut. Se avaa ikkunoita Länteen avaamatta kuitenkaan pääovea, siihen on liimattu murskaamaton sinetti ’Veijjalai-

² Magdalena Jaakkola: *Suomalaisten suhtautuminen ulkomaalaisiin ja ulkomaalaispolitiikkaan*. Valtion Painatuskeskus/Työvoimaministeriö. Helsinki 1989. Jaakkolan kirjan lähdeluettelosta: ”Adorno T., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, D. & Sanford, N.: The authoritarian personality. N.Y. ... 1950” (Jo tuo barbaarisuus, arvoisa Adorno, jolla nimeänne kohdellaan ... ! Minulle tekee todella häijyä, ettei tekijä varmaankaan tiennyt, että Theodorin ensimmäinen kirjain ei ole T. vaan Th. Miten kauniisti soinnahavasta Theodor W. Adorno voidaan tehdä ruma ’Adorno-pilkku-T-piste? Tämähän on paha moka!

³ Th. W. Adorno u.a., *Der Positivismusstreit in der deutschen Soziologie*, Darmstadt und Neuwied, 1974;

⁴ Jaakkola (pilkku) M (piste), mt. 134 (puolipiste) (korostus K.S:n).

nen-Siljamäki⁵ (made in Suomi). Ulkomaalaiskysymystä on tietysti tutkittava tieteellisesti. Toistaiseksi suurimmasta päästä tällä alalla on Magdalena Jaakkolan paljon keskulteltu ja monasti siteerattu tutkimus.

Oetaanpa aluksi esiin tutkielman käsitteet. Empiirinen sosiaalitutkimushan katsoo olevansa objektiivista, jotakin, joka on spekuloinen ja ideologian ulkopuolella. Per definitionem tämä vaatii selkeitä käsitteitä. Te, kunnioitettu Adorno, arvostelette tätä todetessanne:

“Der Gestus wissenschaftlicher Redlichkeit, der sich weigert, mit anderen Begriffen zu arbeiten als mit klaren und deutlichen, wird zum Vorwand, den selbstgenügsamen Forschungsbetrieb vors Erforschte zu schieben.”⁶

No, voipi olla, en tiedä asiaa sen tarkemmin, mutta koko puuhastelu on Jaakkolan kirjassa vielä omituisempaa; se vetäytyy Teidän arvostelunne ulottumattomiin korvaamalla selvät ja yksiselitteiset käsitteet ideologisilla ja esittäytymällä tästä huolimatta virallisen totuuden edustajaksi. Ette varmaan usko, että jo 30 ensimmäisellä sivulla kajahtelee seuraavaa:

“Suomen virallista suhtautumista ... Kansainvälistyvä Suomi ... Suomi valitsee pakolaisensa ... Suomi rajoittaa työvoiman maahanmuuttoa ... Suomen suhtautumista pakolaisiin kuvaa myös se, mistä Suomi vastaanottaa pakolaisia ... valtioneuvosto päätti, että Suomi ottaa vastaan ... Suomi suhtautui aluksi varauksellisesti ... Suomen tapaa valikoida pakolaisia ... lasten adoptointi ulkomailta kuvaa Suomen suhtautumista ulkomaalaisiin ...”

No joo, eiköhän riittäne, en viitsi pöyhiä asiaa tämän pitemmälle — yksi asia kumminkin: “Kuinka paljon⁷ pakolaisia Suomi voisi ottaa vastaan”, M. Jaakkola kysyy sivulla 45. Mistä tai keiden Suomes-ta hän oikeastaan puhuu?

“Suomi Aatos, Suomi Anne, Suomi Armas, Suomi Arto, Suomi Aulis, Suomi Eila, Suomi Eino, Suomi Elvi, (...) Suomi Rainer, Suomi Sari, Suomi Timo, Suomi Topi, Suomi Urpo”⁸?

Eihän ole mitään tieteellistä mieltä käyttää käsitettä (Suomi, ahoi), joka ei tarkoita valtiota, ei yhteiskuntaa eikä maata, vaan jotakin kaiken tämän väliltä ja sen lisäksi: Kun tällainen käsite pullautetaan esiin toimijaa tarkoittavana, niin sehän paikkaa tällaisten käsitteiden läpikotaisen ideologisuden kaikkien silmille. Sillä se, joka kirjoittaa, “... Suomi suhtautui aluksi varauksellisesti ... Ulkoasiainvaliokunta päätti, ettei ...” se ei liiku enää näennäisen viattomuuden alueella vaan puhuu “with her Master’s Voice”!

No, asiasta on tullut puhuttua jo vuosia ...; siksi voinkin vastata — antanette anteeksi hiukan ärtyneen sävyn — Eckhard Henscheidin, ‘Täyspöjljen’ tekijän, sanoin:

“Denn klardoch: In einer Zeit der Realsatire auf Schritt und Arschtritt sind die abgewirtschafteten Blind- und Leerformeln gerade gut und zynisch genug, die eh waltende Korruption zu fördern und anzufeuern ...”⁹

Arvoisa Adorno, Teidän lienee syytä tietää — noin ohimennen — että Mestari Eckhard Henscheid ja minä olemme joutuneet kokemaan saman kohtalon. Aina vain. Olemme molemmat viettäneet useampia vuosia Oberpfalzissa — Tehän tiedätte, että se on baijerilaisuus-yhteisö lähellä Tsekkoslovakian rajaa. Siellä meidän oli pakko elää kaikkein paskamaisimissa paikoissa, pikkukylissä nimittäin. Ehkä tämä selittää jotain — ja käy myös anteeksi-pyyntöistä. Mutta taidanpa nyt poiketa liiaksi teemasta. Missä olimmekaan? Ach ja, Jaakkolassa. Nyt kipin kapin muihin yllälainatun ‘Tiivistelmä ja keskustelua’-jakson väitteisiin:

“virallista suhtautumista ulkomaalaisiin nyt ja aikaisemmin ...”?

No jaa, tämäkö nyt oli se, mitä virallisesti voitiin löytää? Laihaa, laihaa, ja laihaa! Minun henkilökohdainen kirjeenvaihtoni tšekäläisen poliisin kanssa ja kaksi kuulustelua rikospoliisissa — muka loukkauksista ulkomaalaislainsäädäntöä vastaan — antaisivat enemmän informaatiota kuin Jaakkolan kirja.

“... Suomessa asuvan ulkomaalaisväestön rakennetta ...”?

Tätä rakennetta yritin etsiä plaraamalla nuo 150

⁵ Muuten H. Siljamäki, joka majoitelt ulkomaalaiskeskuksessa (onhan mahdollista että luet tämänkin) minä varoitan sinua. Jos sinä puutarhakääpiö vielä kerran yrität, kuten 13. 6. 1989, uhkailla puhelimitse minua oleskeluluvan kieltämisellä, silloin saat kyllä pari korvapuustia! — Onks selvä?

⁶ Th. W. Adorno, Soziologie und empirische Forschung, in Adorno et al., p. 86;

⁷ “Apropos, wieviele sollen’s denn nun sein? 450, klar, ist Krampf; 100 000 zu viel und charaktermissbildend. Aber —: 10 000 wären grade recht, jawohl, die Einwohnerzahl Nördlingens: hoch angemessen auch und gerade (...) — ich bitte drum, energisch.” Eckhard Henscheid, Sudelblätter, Zürich 1987, p. 229/230;

⁸ Pirkanmaan puhelinluettelo, S. 459;

⁹ Henscheid, mt. s. 199/200;

sivua kolme kertaa edestakaisin¹⁰, mutta sitä, mitä sivuilta 18—24 lopulta löysin, en todellakaan kuvaisi rakenteeksi. Koko hommassa on kyse laihasta tilastollisesta vuosikirjasta, joka sisältää jotakin työmarkkinatilanteesta ja henkilösuhteista. Toivoisin löytäväni hyvän ja pitkälle työstetyn tilaston ... onko, piru soikoon, pakko tehdä kaikki itse! Ja kaiken päälle väite, että "Suomessa asuvat ulkomaalaiset muodostavat heterogeenisen ja hiljaisen vähemmistön ... eivätkä he ole herättäneet huomiota esimerkiksi asettamalla erityisiä vaatimuksia suomalaiselle yhteiskunnalle."¹¹ Kun kuulen jotain tällaista, pääsee minulta paha parku! Au, au, das tut weh!

"...tavallisten suomalaisten ..." ?

Kunnioitettu Adorno, Te osasitte varmaan etukäteen arvata, että minulla on tähän sana sanottavana. En halua pettää Teitä. Ensiksikään en ole löytänyt työstä niitä — heitä — tavallisia Suomipoik ... naisia. Mitäkö löysin? Vanhempia ja nuorempia, enemmän ja vähemmän koulua käyneitä, ylemmässä tai alemmassa asemassa olevia. Toki törmäsin yrityksiin kasata nämä tavalliseksi 'ideaalityypiksi', mutta tämäkö nyt pitäisi olla kukoistava Fennicus vulgaris ? Yksi on ainakin varmaa ja se potuttaa minua jo nyt: olen nukkuva tulevat yöt levottomasti. Jaakkolan kirjan tapaisen tekstin luettuani saan aina painajaisen, jossa törmään tavalliseen ihmiseen, siihen kadunmieheen, (vulgo) Zoon politicianiin — enkä voi olla huomaamatta, miten tämä sosiologien ja valtio-oppineiden kyhäämä hirviö vainoa minua. Yritän siinä juosta pakoon hellittäen suustani kaikki Adornon, Horkheimerin, Simmelin, Blochin ym Ave Mariat, mutta — mikä kauheinta — se ei auta. Vaikka kirmaan kuin peura, pysyn paikallani. Mikä neuvoksi ? On pakko herätä, juoda lasi kylmää maitoa — ja lukea Heinrich Heinea. Hänen "Matkakuvistaan" löydän seuraavaa:

"Wahrlich, es gibt Dinge zwischen Himmel und Erde, die nicht bloß unsere Philosophen, sondern sogar die gewöhnlichen Dummköpfe nicht begreifen."

No, enpä sanoisi ihan noin pahasti, mutta se Teidän on ymmärrettävä, että Heine poliittisena pakolaisena oli syystäkin vähän kyrpiintynyt.

¹⁰ ... ja mulkoilemalla ne läpi. Mahdatteko tietää, mitä kirjan kansi esittää? Ettekö? Ei varmaan pälkähtäisi päähännekkään, että kannen kuva esittää (kuulkaapas!) vaaleata pohjoismaista tyyppiä syventynenä luottamuksellisena keskusteluun neekerin (anteeksi!) kanssa. Charmant, charmant! ... ja miten originellia! Tällaista ajatusta en itse olisi koskaan keksinyt!

¹¹ M. Jaakkola, mt., s. 24;

"... suomalaisten suhtautumista ulkomaalaisten maahanmuuttoon (maahamme muuttoon?, K.S.) ja asemaan ..." ?

Tässä tulevat esiin empiirisen tutkimuksen tulokset. En nyt mene kaikkiin kysymyksiin ja vastauksiin. Mutta yksi asia aluksi. Voisitteko, arvoisa Adorno, selittää minulle, miksi lukija tällaisissa tutkimuksissa oletetaan yleensä täydelliseksi idiootiksi? Miksi häntä piinataan ensiksi taulukoilla ja sitten niitä selostavalla tekstillä? Miksi minulle selostetaan — taulukoista syvemmin erittelemättä — sivukaupalla, että nuoret suhtautuvat toisiin ryhmiin positiivisemmin kuin toisiin, kun olen saanut nähdä sen jo heti taulukoista? Tuleepa mieleeni historianopettajani. Hänellä oli tapana ilahduttaa meitä seuraavalla vinkillä: "Se pötköille. Imbesilleille selitän asian vielä kerran."

Kysymyksiin saadut vastaukset, siis tulokset, ovat — sikäli kuin niistä jotain irtoaa — varsin tavallisia. Ne osoittavat, toisin kuin tekstin 'positiivis-negatiivnen lässytys (alleviivaan: lässytys), että Suomessa (kuten muuallakin) on olemassa vahva, poliittisesti käytökelpoinen rasismipotentiaali. Oetaanpa yksi esimerkki:

Taulukko 53. Myönteinen suhtautuminen eri kansallisuusryhmien maahanmuuttoon iän mukaan (%):

Ikä	Myönteinen suhtautuminen ¹							Kaikki
	15-17	18-24	25-29	30-39	40-49	50-64	65-	
Norjalaiset	82	81	81	83	80	69	60	77
Englantilaiset	88	84	83	78	76	64	52	76
Tanskalaiset	77	77	82	75	77	65	61	74
Eestiläiset	61	70	75	71	80	72	64	71
Amerikkalaiset	77	73	64	64	61	54	46	63
Ruotsalaiset	54	59	68	64	70	59	56	62
Japanilaiset	64	69	72	63	59	44	32	59
Kreikkalaiset	68	63	65	57	56	41	30	55
Italialaiset	64	60	67	57	55	39	33	54
Vietnamilaiset	50	61	63	56	60	43	35	54
Saksalaiset	57	65	63	51	51	46	38	53
Puolalaiset	43	55	64	52	60	47	30	52
Jenäläiset	42	56	63	57	57	41	36	52
Kiinalaiset	49	65	66	54	50	35	28	51
Chililäiset	45	57	63	52	58	39	30	51
Afrikkalaiset	59	60	62	51	54	32	25	50
Jugoslaavit	51	55	61	44	50	37	21	47
Turkkilaiset	44	47	48	39	44	25	20	39
(N)	(64)	(207)	(152)	(248)	(146)	(174)	(97)	(1088)

¹ Näkisi hyvin tai melko mielellään k.o. kansallisuusryhmän muuttavan Suomeen.

Turkkilaisparat, rakkaat norjalaiset; afrikkalaiset ja amerikkalaiset — ovatko nämä kansallisuusryhmiä? — Adorno, rukoiilen Teitä, säästääkö minut kommentoimasta tätä. Mutta eipä hätää: "Kontaktit ulkomaalaisiin lisäävät myönteisyyttä". Siksi kai 'mustalaisia' kohdellaan niin 'kielteisesti' — kukaan ei liene nähnyt yhtäkään heistä, vai kuinka? Vuonna 1986 asui Suomessa 372 norjalaista ja 88 turkkilaista. Jos täällä siis asuisi 372 turkkilaista, kaikki olisi hyvin ja ihanasti, vai? Mutta ennen kuin voisimme olla kaikki hyviä 'republikaanereita' pitäisi Suomessa elää se prosentimäärä turkkilaisia kuin Länsi-Saksassa? Kaikki okei, Le Schönhuber?

Taulukoista löytyvät myös eri puolueita kannattavien mielipiteet. Vihreitä kuvataan kaikkein myönteisimmiksi (norjalaiset 86%, saksalaiset¹² 56%, turkkilaiset 64%). Itse näen taulukoista seuraavaa: jos vihreillä olisi yhtään luonteenlujuutta, heidän pitäisi luopua 20%:sta vaaleista saamistaan äänistä ja heivata 20% jäsenistöstään ulos melkoisella metelillä. Jos vastaukset ovat oikeita ja rehellisiä, vihreillä on syytä todella laajaan puoluepuhdistukseen — tai parempi olisi että lopettaisivat toimintansa. Heidi, vihreiden rasismi on kerta kaikkiaan inhottavaa! Tosin — ja olkoon se meille lohdutukseksi — "SKDL:n lukeneisto vihreitäkin myönteisempi" — akadeemiset sosialistit ovat jälleen kerran parhaita kaikista.

Olipa unohtua! Rakas Theodoro, tahtoisin keskustella viellä jonkin verran 'autoritaarisesta persoonallisuudesta'. Tässä ei nyt liene tarpeen yksityiskohtaisesti selostaa niitä kysymyksiä, joiden avulla autoritaarisuuden astetta mitattiin. Annan sanan Teille:

"Das in der empirischen Technik allgemein gebräuchliche Verfahren der operationellen oder instrumentellen Definition, das etwa eine Kategorie wie >Konservatismus< definiert durch bestimmte Zahlenwerte der Antworten auf Fragen innerhalb der Erhebung selbst, sanktioniert den Primat der Methode über die Sache, schließlich die Willkür der wissenschaftlichen Veranstaltung. Prätendiert wird, eine Sache durch ein Forschungsinstrument zu untersuchen, das durch die eigene Formulierung darüber entscheidet, was die Sache sei: ein schlichter Zirkel."¹³

¹² Aivan luottamuksellisesti — älkää kertoko tätä eteenpäin — myöskään minä en siedä saksalaisia. Mitä kuulemkaan? Olenko rasisti? Ei ole totta! Itse asiassa minulla ei ole mitään saksalaisia vastaan; jotkut parhaista ystäväistäni ovat saksalaisia.

¹³ Th. W. Adorno et al., mt. s. 86;

Näin on!

"Mielenkiintoista on myös se, että..."¹⁴ Ei, ei ole mielenkiintoista, ei ollenkaan. Lähestyn tässä pikku hiljaa loppua. Pakostakin. Muuten minua kutsuttaisiin taas kerran häiriköksi, vaikka olen tosiasiaassa hiljainen mies ja heterogeeni. "Siirtolaiset voidaan nähdä myös kulttuurisena uhkana: Näiden pelätään tällöin uhkaavan kantaväestön kulttuurin koskemattomuutta, totuttua elämäntyyliä ja perinteellisiä arvoja (...)"¹⁵ Sitä en suurin surminkaan halua.

Kun kyselyn ensimmäiset tulokset tulivat tunnetuksi, silloin, arvoisa Theodor W. Adorno, kajatti yhdeltä suunnalta suuri riemuhuuto ja toiselta itku, parku ja hammastenkiristys. Yhdet ilakoivat siitä, etteivät he olekaan sellaisia rasisteja kuin ovat itseään pitäneet; toiset taas löivät rintoihinsa ja kauhistelivat tulosten muka osoittamaa, asioita väärustelevää muukalaisuopeutta. Jälkimmäiset, kriitikot, yltyivät jopa väittämään, etteivät kyselyyn osallistuneet olleet vastanneet kysymyksiin täysin rehellisesti, ts. että he olisivat vähän kaunistelleet itseään taikka — kuten Wienin Waldheim — vaienneet paljosta ja unohtaneet loput. Tämä taas antoi tutkimuksen tilaajille, sitä tehneille ja tukeneille, aiheen enemmän tai vähemmän poleemiseen vastakysymykseen, mikä nyt panisi nämä niin tavalliset ihmiset valehtelemaan. Ja siinä, rakas Adorno, saavutettiin piste, jossa minulta oli tulla yrjöt. 'Valehteluako'? Ei ikipäivänä! Sen, miten kysymyksiin vastattiin, sanelivat silkka *paukapäisyys* ja liberaalisti valistunut *pölhöys*. Tästä riittää yksi esimerkki.

Kysymykseen, onko 'todennäköistä', että jos Suomeen tulisi enemmän muukalaisia, AIDS-tapaukset lisääntyisivät, saatiin seuraavia vastauksia:

Kansa-, kansalaiskoulu: myöntävästi vastaneita	67 %
Keski-, peruskoulu:	65 %
Lukio:	50 %

Ajattelin heti, että minun on käännyttävä tämänhetkisen opetusministerin puoleen (Taxellhan se taitaa olla) ja saatettava hänen tietoonsa lukiossa vallitseva hirvittävä tilanne. Tietänette, hyvä Adorno, yksinkertaisen todennäköisyyslaskennan pitäisi kertoa jokaisella lukiolaiselle, että AIDS-tapaukset kasvavat samassa suhteessa kuin tänne tulevien ulkomaan elävien määrä. Kaikki muuhun olisi pelkkää roskaa! Minulla oli mieleissäni, että tämä sivistyskatastrofi — niinpä niin, katastrofi — on tehtävä julkiseksi, mutta sitten tukahdutin haluni ja otin

¹⁴ M. Jaakkola, s. 47;

¹⁵ M. Jaakkola, s. 37;

turvakseni Thomas Münzerin tunnetun puheen ruh-
tinaille:

“Denn der Stein, vom Berg gerissen, ist groß geworden, die armen Laien und Bauern sehen ihn viel schärfer an denn ihr. Ja Gott sei gelobt, ...”

Huomaattehan, kunnioitettu Adorno, että ajat muuttuvat. Brechtin ‘Sezuanin hyvässä ihmisessä’ on hyväntahtoisuus vielä ristiriidassa afäärien kanssa, täällä tänään se asettuu vastakkain järjen kanssa. Totta kumminkin on — uskokaa pois — että kun tämä 50% sivistyneistä hölmöistä väittää puhtaasti ihmisystävällisen valistuksen hengessä, ettei minun ihonvärini eroa paljontaan neekeristä (anteeksi!) — silloin tapahtuu jotakin aivan hätkähdyttävää. Mitäkö sitten? No, minusta tulee uskovainen, ostan kynttilän ja rukoilen kaikkivaltiasta käristämään tätä häpeämätöntä pöhköilyä vähintäänkin 10 000 vuotta pitempään mikroaltohelvetissään — totta totisesti! Kertoisin ohimennen, armas Adorno, odotelleeni jo vuosia, että joku empiristisistä kyselytutkijoista kerrankin uskaltautuisi lähettämään tyhimmät kysymyksiinsä saamansa vastaukset takaisin vastaajille ja pyytämään heiltä korjausta. Mitä luulette, kokenenko sen koskaan? Tänä vuonna täytin 37 ja keskimääräinen elinikä on ... mutta antaa olla!

On jatkuvasti — monien vuosienkin jälkeenkin — hämmästyttävän jännittävää lukea sosiologisia tutkielma, joissa ei näy yhteiskuntaa tai joissa se esittäytyy eräänlaiseksi täytekakuksi ja joissa sitä sellaisena tarkastellaan. Tietänette, Adorno, tilanteen: kakusta leikataan palanen, pannaan se asetille ja sitten tutkaillaan, mitä missäkin kerroksessa on — siis mikä kerros parhaalta maistuisi. Te puhutte vähän muusta, mutta luulenna, ettei meillä ole tässä sen suurempaa erimielisyyttä:

“Die empirischen Methoden, deren Attraktionskraft im Anspruch ihrer Objektivität entspringt, bevorzugen paradoxerweise, wie es ihr Ursprung in der Marktforschung erklärt, Subjektives, nämlich abgesehen von statistischen Daten des Zensustyps wie Geschlecht, Alter, Personenstand, Einkommen, Bildung und ähnlichem Meinungen, Einstellungen, allenfalls Verhaltensweisen von Subjekten. (...) Die gesellschaftliche Objektivität, den Inbegriff aller Verhältnisse, Institutionen, Kräfte innerhalb dessen die Menschen agieren, haben die empirischen Methoden: Fragebogen, Interview und was immer an deren Kombination und Ergänzung möglich ist, ignoriert ... (...) Alle Meinungen gelten ihnen virtuell gleich, und so elementare Differen-

zierungen wie die des Gewichts von Meinungen je nach gesellschaftlicher Macht fangen sie lediglich in zusätzlichen Verfeinerungen, etwa der Auswahl von Schlüsselgruppen, auf. Das Primäre wird zum Sekundären.”¹⁶

En voi muuta kuin yhtyä teihin. Lupa lienee, jotta pääsisin loppuun, alleviivata vielä jotakin. “Yhteiskunnallinen objektiviteetti, kaikkien niiden suhteiden, instituutioiden ja voimien tihentymä, joiden piirissä ihmiset toimivat” — tällä objektiviteetilla on asian karkeasti ja yksinkertaistaen ilmaistakseni kaksi puolta: tuolla on yhteiskunta (suhteet, instituutiot, voimat), täällä taas yhteiskunta ‘tapahtuu’ ihmisten yksittäisessä ja yhteisessä toiminnassa. Minulla on tosin vaikutelma, kunnioitettu Adorno, ettette pane jälkimmäistä puolta paljoakaan merkille; kaikesta huolimatta aion esittää esimerkin, joka painottaa juuri sitä.

Olettakamme, että istun Tampereella bussissa — enimmäkseen matkustelen bussilla 12. On iltapuoi, bussi täynnä ja niin myös sen eräät matkalaiset. Jos nyt unohtamme hetkiseksi yhteiset ennakkoluulomme eräntyyppistä tutkimusta kohtaan, on meillä lupa olettaa, kiitos Jaakkolan, että bussissa on suunnilleen 10% täysin muukalaisvihamielisiä sekä nipin napin yli 50% sellaisia, jotka suhtautuvat muukalasiin myönteisesti tai hyvin myönteisesti. Loput eivät tiedä sen tarkemmin, mitä mieltä he oikeastaan ovat. Monet ovat autoritaarisia persoonallisuuksia, toiset vielä autoritaarisempia ja jotkut kaikkein autoritaarimpia (sikäli kuin tällainen superlatiivi on ylipäänsä olemassa). Jotkut rakastavat norjalaisia mutteivät turkkilaisia — muutamat eivät siedä muukalaisia ollenkaan, olivatpa nämä sitten punaisia, ruskeita, keltaisia tai valkoisia. Mutta on myös jokunen, joka uskaltaisi niin pitkälle, että antaisi jopa ainokaisen tyttärensä mennä naimisiin muukalaisen kanssa. Et cetera perge, perge. Millainen tässä nyt sitten on — tämä on tuhannen taalan kysymys — ‘suomalaisen’ suhde muukalasiin? Aivan oikein, suhdetta ei ole. Jos nyt — eikä tämä ole enää aivan yhtä fiktiivistä — joku muukalaisvihamielisistä alkaa uhkailla minua aluksi suullisesti ja sitten rinnuksiin tarttuen ja kun sitten ne yli 50% muukalaisystävällistä, jotka haluaisivat heittää tyttärensä minun kaulaani, istuvat istuimillaan kuin pyhät apinat — eivät kuule, eivät näe, eivät virka halaistua sanaa — mitäpä tällöin sanoisimme bussisuomalaisen muukalaisuhteesta. Se on, puhtaalla

¹⁶ Th. W. Adorno, mt., s. 84/85;

baijerin muurteella — füm Oarsch (päin persettä, baijerista kääntänyt Franz Sch.)

Parhain terveisin
Klaus Sondermann
(Tampere)

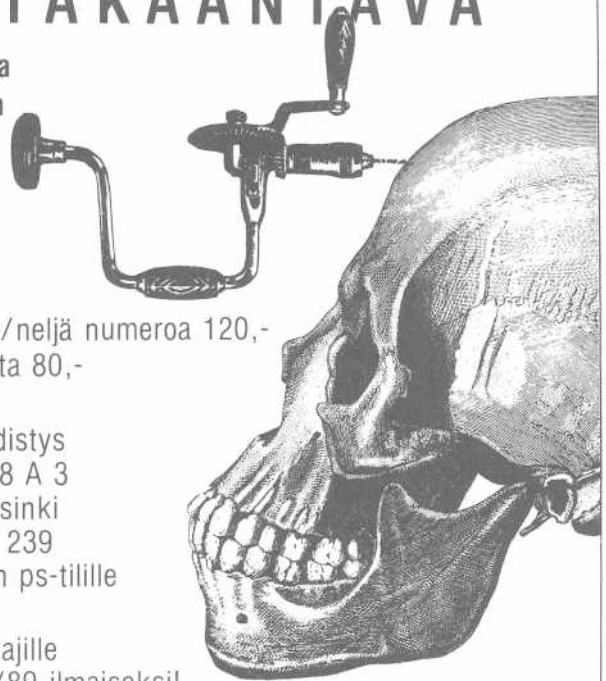
P.S. Miksi tämä kaikki 'Politiikkaan'? Mitä tekemistä tällä on politiikan kanssa? Niin no, ensiksikin tunnen päätoimittajan, ja toiseksi tapani ei ole vastata niin tyhmiin kysymyksiin.

Saksankielestä suomentanut Veikko Pietilä

tiede & edistys

MIELTÄKÄÄNTÄVÄ

Suomen johtava
monitieteellinen
kriittinen
aikakauslehti

Vuosikerta/neljä numeroa 120,-
opiskelijoilta 80,-

Tilaukset:

Tiede & Edistys
Vuorikatu 8 A 3
00100 Helsinki
P. 90-666 239
tai suoraan ps-tilille
139093-9

Uusille tilaajille
3/89 ja 4/89 ilmaiseksi!